

*Soga om
Gunnlaug
Ormstunge*

Bakgrunn

☞ *Sagaen om Gunnlaug Ormstunge* er kort, bare på rundt førti små sider. Handlingen er lagt til tusenårsskiftet – en urolig tid på Island. Landnåmet er fullført, og de største ættene driver en rivalisering og kamp for å skaffe seg makt.

☞ Det er et lovløst samfunn der makta rår. Makta ligger hos den som har ei stor ætt og mange med seg.

☞ I et slikt samfunn er det lurt å inngå gode giftermål, og det er fedrene som alltid har siste ordet før det unge paret får hverandre.

☞ Sagaen om Gunnlaug er en kjærlighetshistorie, et trekantdrama der to unge menn, Gunnlaug og Ravn, slåss om den samme jenta, Helga den fagre. Mange kaller Gunnlaugssagaen «den vakreste kjærlighetshistorien i Norden».

☞ I tillegg er den en islendingesaga med alle de ingredienser som hører til denne sjangeren. Her er stor dramatik med sjalusi, svik, drap og hevn.

*Faksimile av norrøn utgave fra tidsperioden 1600–1699
(Kilde: saganet.is)*

*Faksimile av norsk utgave fra 1869
(Kilde: saganet.is)*

Litt om handlingen

☞ Gunnlaug er sønn av Illuge Svarte, en islandsk stormann. Han vil reise ut og «se andre folks seder», men faren nekter han å dra fordi han er svært ung og framfus og har ei skarp tunge. Gunnlaug rir av gårde i sinne. Han kommer til gården til Torstein, en annen mektig høvding, og blir tatt godt imot der.

☞ Dattera til Torstein heter Helga, og hun er den fagreste kvinna på Island. Helga og Gunnlaug «får godhug for hverandre», som det står i sagaen. Gunnlaug blir boende på gården til Torstein i et halvt år.

☞ Noen år seinere ber Gunnlaug far sin om å få dra utenlands, og denne gangen samtykker faren. Men Gunnlaug vil ikke bare reise, han vil også ha Helga til kone når han kommer hjem igjen. Far til Helga liker dårlig at Gunnlaug frir og skal være borte i lang tid. Men han vil ikke miste vennskapet med Gunnlaugs far og går med på at Gunnlaug skal få Helga dersom han skikker seg vel og er tilbake på Island innen tre år.

☞ Turen går til Norge, England og nordsjøøyene, og deretter videre til Uppsala, der svenskekongen holder til. Her møter Gunnlaug Ravn, en annen islending som har reist ut før han. Først er de gode venner, men det ender opp med uvennskap mellom dem etter at Gunnlaug ydmyker Ravn foran svenskekongen.

☞ Ravn vet hvordan han skal ta hevn, nemlig ved å kapre Helga den fagre før Gunnlaug når tilbake til Island. Gunnlaug har et oppdrag hos kong Adalråd i London som han må oppfylle, og klarer ikke å overholde treårsavtalen.

☞ Dermed vinner Ravn kappløpet og gifter seg med Helga. Så er striden i gang, og Gunn-

laug utfordrer Ravn til holmgang, en duell som ender med at begge mister livet.

☞ Helga blir seinere gift med Torkjell Hallkjellsson, en storbonde i Borgarfjorden. «De får mange barn sammen», står det. Etter noen år blir folkene på gården rammet av en hard sykdom. Helga blir også syk og dør. Slik ender sagaen.

Fortellemåten

☞ Det er en enkel, knapp fortellemåte som preger sagaen, en stil som har inspirert mange store forfattere opp gjennom tidene.

☞ Bare det som er viktig for handlingen, er kommet med. Fortelleren gir et objektivt referat av det som hender. Personskildringen er nesten bare indirekte, vi lærer personene å kjenne gjennom utseende, handlinger og replikker. Men også navnet til en person kan fortelle mye.

☞ Gunnlaug blir for eksempel presentert slik: «Så er sagt om Gunnlaug at han var tidlig voksen og stor og sterk, og hadde lysebrunt hår som falt pent. Han var svartøyd, med litt stygg nese, men hadde et tiltalende ansikt, var midjesmal og herdebrei, uvanlig velvoksen, storlåten i hele sitt huglynne, tidlig framfus, strid og hard

i alt, en stor skald, men laget gjerne nidviser og ble kalt Gunnlaug Ormstunge.»

☞ Underdrivelse er et viktig virkemiddel: Under London-oppholdet er Gunnlaug

Gunnlaug kommer til Illuge i en drøm og kveder om en kamp på liv og død. I norrøn tid mente de at drømmer kunne varsle skjebnen til et menneske. Vi finner flere kvad i Sagaen om Gunnlaug Ormstunge. Kvadet skaper en stillstand i handlingen og gir uttrykk for tanker og følelser.

i tjeneste for kongen, og en dag kommer han i kamp med en viking som heter Tororm. Det foregår om lag slik: «– Ikke er jeg redd for det sverdet! roper Tororm. Gunnlaug gir han da straks banehogg. Kongen takket han for verket.»

☞ Skildringen av forholdet mellom Gunnlaug og Helga er heller ikke detaljrik, men vi får likevel flere små hint om hva de to føler. Sagaen forteller at Helga gruer seg til giftermålet med Ravn, og at hun virker trist i bryllupet sitt. Når hun får vite at Gunnlaug er kommet hjem, skjønner hun også at hun er blitt sveket. Hun blir så tverr og ugrei mot Ravn at han har «lite glede av samlivet med henne».

☞ Første gang Gunnlaug og Helga møtes etter giftermålet hennes, gir han henne ei kostbar kappe i gave. Denne

☞ kappa blir det kjæreste minnet hennes, og hun tar fram kappa og ser på den så ofte hun kan. Det siste hun ber om før hun dør, er å få se kappa en gang til. Slik blir det tydelig for leseren at hun aldri har glemte Gunnlaug.

*Elevproduksjon laget av elever ved
Vågsbygd videregående skole.
Manus og regi: Ellen Kalvenes*

Islendingesagaene

☞ *Islendingesagaene* er nok den mest kjente sjangeren fra norrøn litteratur. *Saga* (eller *soge*) betyr «muntlig eller skriftlig fortelling», og sagaene ble opprinnelig framført av fortellere som rein underholdning. *Ættesagaer* er en annen betegnelse som blir brukt.

☞ *Islendingesagaene* eller *ættesagaene* er prosafortellinger, nedskrevet på 1200-tallet, og handler om ætter og hendinger fra perioden 900–1000. Denne perioden blir gjerne omtalt som *landnåmstida*, det vil si den tida da nordmenn tok land og bosatte seg på øya. (*Nema land* betyr «å ta land» på norrønt).

☞ *Islendingene* er stolte av sagaene sine. Sagaene blir regnet som stor kunst og er en viktig del av verdenslitteraturen. Mange kjente forfattere gjennom tidene har hatt *islendingesagaene* som forbilder.

☞ På 1600-tallet ble det funnet 700 pergamentruller (skrift på kalveskinn) på Island. Disse ble så nedtegnet og samlet. Alt i alt finnes det i dag ca. 40 sagaer.

☞ *Njålssagaen* regnes som den viktigste. Andre kjente sagaer er *Sagaen om Egil Skallagrimsson*, *Sagaen om Gisle Surs-son*, *Sagaen om Gunnlaug Ormstunge* og *Sagaen om laksdølene*.

Noen kjennetegn ved sagalitteraturen

- ☞ Sagaene skildrer et ættesamfunn der strid og konflikt er vanlig.
- ☞ Det er stor grad av realisme og objektivitet i framstillingen, og her er mange personer.
- ☞ Fortellemåten er enkel, ordknapp og saklig.
- ☞ Drømmer og drømmetyding er vanlige innslag, og vi får kjennskap til den norrøne mytologien.
- ☞ Blodhevn står sentralt. Det er tvingende nødvendig å ta hevn, og det er en plikt å hevne.

☞ Sagaene skildrer et mannssamfunn, men kvinnene er med i handlingen, og de viser ofte at de er både sterke og fargerike.

☞ Vi får ikke vite hva personene føler og tenker, fortellemåten er ordknapp, og underdrivelse er et vanlig virkemiddel. Mannen som får et spyd gjennom brystet, rekker akkurat å si: «Det traff godt,» før han faller død om.

☞ Troen på skjebnen går igjen i alle islendingesagaer. En skal prøve å avverge katastrofen, men kommer den, skal en stå oppreist og bære nederlaget med rak rygg. *Å se skjebnen i øynene* er derfor et viktig punkt i alle ættesagaer.

Hva forteller ættesagaene om samfunnsforholdene i landnåmstida?

☞ at ætta, det vil si slekta, var viktig. Makta i det islandske samfunnet lå ikke hos en konge, men var fordelt mellom mektige familier.

☞ at slekta var viktigere enn enkeltmennesket.

☞ at æren til familien stod på spill dersom ikke urett ble hevnet. Urett kunne rettes opp med blodhevn, bøter eller forlik.

☞ at æren måtte forsvares av menn og mot menn. Det ble regnet som æreløst å gå løs på en kvinne.

☞ at kvinner ikke selv kunne hevne, men de kunne egge mennene til strid.

☞ at omdømme og ettermæle var viktig. Et liv i skam hadde ingen verdi.

☞ at lojalitet, og det å være trofast mot slekt og venner, var viktig.

☞ at menneskene trodde på skjebnen. Døden kom den dagen skjebnen hadde bestemt.

☞ at en skulle møte skjebnen oppreist og med rak rygg.

